

واژگان کلیدی

سرمایه‌ی اجتماعی

توانمندسازی

رویکرد اجتماع محور

تأثیر برنامه‌های توانمندسازی با رویکرد اجتماع محور بر افزایش سرمایه‌ی اجتماعی ساکنین شهر خرم آباد

نوع مطالعه: پژوهشی
تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۸/۰۲
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۹/۱۴

نویسندگان

مهری فتایی

کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک.

فرانک سیدی

دکتر جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک.

پریسا فتایی*

کارشناس ارشد مدیریت کارآفرینی گرایش MBA، دانشگاه تهران.
pfataie@yahoo.com

الهه کیانی هرچگانی

کارشناس ارشد مدیریت کارآفرینی، دانشگاه تهران.

* نویسنده مسئول

چکیده

مقدمه: در نظام برنامه‌ریزی توسعه توجه به مقوله‌ی سرمایه‌ی اجتماعی یکی از نکات اساسی است، این در حالی است که در کشور ما اغلب مولفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی افزایش پیدا نکرده است. در مورد توسعه و سرمایه‌ی اجتماعی، یک از بحث‌های مهم توانمندسازی اجتماع محور است.

روش: روش این پژوهش، پیمایشی است و اطلاعات آن در خرم آباد با استفاده از روش تحقیق کمی و از طریق پرسشنامه‌ای محقق ساخته که روایی و پایایی آن مورد تأیید قرار گرفته، گردآوری شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضرایب همبستگی، رگرسیون و کای اسکوئر استفاده شده است.

نتایج: یافته‌ها نشان داد سرمایه‌ی اجتماعی متوسط رو به پایین است و رابطه‌ی معناداری بین مولفه‌های توانمندسازی و سرمایه‌ی اجتماعی وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری: هراقدامی برای غنی‌سازی فرهنگ اجتماعی می‌تواند موجب افزایش سرمایه‌ی اجتماعی شود. برنامه‌های توانمندسازی منجر به آگاهی سیاسی و مشارکت می‌شود و باعث فعالیت شهروندان در انجمن‌ها، تغییر نهادها و محیط پیرامون و همکاری و مشارکت افراد شده و سرمایه‌ی اجتماعی‌شان افزایش می‌یابد.

پریسا فتایی، مهری فتایی، فرانک سیدی، الهه کیانی هرچگانی. تأثیر برنامه‌های توانمندسازی با رویکرد اجتماع محور بر افزایش سرمایه‌ی اجتماعی ساکنین شهر خرم آباد، فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۱۳۹۳؛ ۳ (۲): ۱۱-۳

نحوه استناد به مقاله:

Effects of Empowerment Programs Based on the Community-Based Approach on Increasing Social Capital Among Khorramabad Residents

Study Type: Original
Received: 24 Oct 2014
Accepted: 05 Dec 2014

Keywords

Social Capital
Empowerment
Community-Based Approach

Abstract

Introduction: However social capital is one of the fundamental issues in the development planning system, but social capital factors have been decreased in our country.

Methodology: This is a survey research and the data have been gathered through questionnaires in Khorramabad. The researcher-made questionnaire's validity and reliability has been approved.

Results: The results suggest that the social capital level is moderate toward low in the research community and there is a significant relationship between empowerment and social capital.

Conclusions: All efforts to enrich the social culture could lead to increase the social capital. Empowerment programs create political knowledge and social participation through citizens' activities in associations, institutional and the surrounding environment changes. Consequently, empowerment programs through participation and collaboration increase people's social capital in the society.

Authors

Mehri Fataee

MA in Sociology Islamic
Azad University of Arak

Faranak Seyyedi

Ph.D in Sociology Islamic
Azad University of Arak

Parisa Fataee*

MSc in Entrepreneurship
MBA, University of
Tehran.

Elahe Kiani Harchegani

MSc in Entrepreneurship
Management, University of
Tehran.

* Corresponding Author

Please cite this
article as follows:

Fataee P, Fataee M, Seyyedi F, Harchegani E. Effects of empowerment programs based on the community-based approach on increasing social capital among Khorramabad residents. *Quarterly journal of social work*. 2014; 3 (2); 3-11

مقدمه

الگوی توسعه اجتماع محور در قالب نگرش‌های سنتی در علوم اجتماعی سابقه‌ای دیرینه دارد. نظریه‌ای که در طول حیات خود با فراز و نشیب‌های زیادی روبرو بوده است و در دو دهه گذشته از سوی نهادهای بین‌المللی مورد تأکید بسیار قرار گرفته، یکی از عوامل مؤثر بر فرایند توسعه اجتماع محور را سرمایه‌ی اجتماعی و نرخ بهره‌مندی آن در کشورها می‌داند. بدون شک در کشورهای جهان سوم و توسعه نیافته سرمایه‌ی اجتماعی می‌تواند کاستی‌های منابع اقتصادی را تا حدی پوشاند (شادی طلب، ۱۳۸۱).

در کشور ما با گذشت زمان و افزایش جمعیت و نیز محدود بودن منابع برای پاسخ به توقعات و نیازهای ناشی از تغییر سبک زندگی از یکسو و افزایش مشکلات و چالش‌های فرا روی ساکنین در این جوامع از سوی دیگر، توانایی دولت‌ها را در رفع این مسائل کمتر کرده لذا نیاز به افزایش سرمایه‌ی اجتماعی افراد برای برآورده شدن نیازهایشان بیشتر احساس می‌شود. سرمایه‌ی اجتماعی یکی از شاخص‌های مهم در توسعه اجتماع محور است که موجب تحرک گروه‌ها و تشریک مساعی بین آن‌ها، تقویت و توسعه پایه‌های دموکراسی در جامعه و محله، ایجاد اعتماد به نفس در سطوح فردی و اجتماعی، ازدیاد رهبران بومی و محلی و بالاخره ایجاد شرایطی که طی آن شرایط مشکلات اجتماعی بوسیله اعضای محله حل می‌شود، می‌گردد. با توجه به پایین بودن سطح سرمایه‌ی اجتماعی، بررسی برنامه‌هایی که منجر به افزایش سرمایه‌ی اجتماعی شود ضروری است. افزایش سرمایه‌ی اجتماعی در یک جامعه مشخص بمنزله افزایش توانمندی آن جامعه است. توانمندسازی یک فرایند

اجتماعی چند بعدی است که به مردم کمک می‌کند تا به سطح بالاتری از ظرفیت و توان انجام امور مختلف دست یابند و از طرف دیگر باعث افزایش توانایی اثرگذاری افراد بر مسائل مهم زندگی شخصی و اجتماعی‌شان می‌شود (Markman&Baron,2000)؛ شادی طلب، (۱۳۸۱). نگاهی به سوابق مدیریت شهری و نیز شواهد مربوط به همیاری‌های اجتماعی شهروندان نشان می‌دهد که تجارب و ظرفیت‌های متعدد و در مواردی گمنام و کشف نشده در بین شهروندان و در سطح مناطق و محلات وجود دارند که شناسایی و توانمندسازی و هدایت آن‌ها می‌تواند در جهت هم‌افزایی برای بهبود وضعیت ساکنین محله و در نهایت افزایش سرمایه‌ی اجتماعی محلات مؤثر باشد (اسدی، ۱۳۸۲، حبیبی، ۱۳۹۲). اکنون که در قالب سیاست محله محوری، زمینه‌های ساختاری لازم برای مشارکت نهادینه‌ی ساکنین محله و ذینفعان محلی در نظام مدیریت و برنامه‌ریزی این حوزه بوجود آمده است، برنامه‌های توانمندسازی اصولی و مناسب می‌تواند زمینه‌های مؤثری برای ارتقاء سرمایه‌ی اجتماعی محلات را فراهم نماید. بنابراین ضرورت دارد تا با توجه به نیازهای اجتماعی شهروندان از جمله نیاز به سرمایه‌ی اجتماعی، در راستای دستیابی به زمینه‌های شکوفایی شهروندان، مطالعات علمی و کاربردی مبتنی بر تجربیات دست‌اندرکاران و نیز میزان تأثیر پذیری گیرندگان خدمات، در سطوح مختلف شهری و روستایی صورت گیرد. پژوهش حاضر نیز براساس همین ضرورت در شهر خرم‌آباد انجام گرفته است.

پیشینه نظری:

الف) سرمایه‌ی اجتماعی: سرمایه‌ی اجتماعی مجموعه‌ای از هنجارهای موجود در سیستم‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامع گردیده و موجب پایین آمدن هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌گردد. سرمایه‌ی اجتماعی در روابط میان افراد تجسم می‌یابد و زمانی بوجود می‌آید که روابط میان افراد به شیوه‌ای دگرگون شود که کنش را تسهیل کند. در تعریفی دیگر سرمایه اجتماعی آن دسته از ویژگی‌های زندگی اجتماعی، شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد است که مشارکت‌کنندگان را قادر می‌سازد تا به شیوه‌ای مؤثرتر اهداف مشترک خود را تعقیب کنند (فوکویاما، ۱۳۸۴، ماجدی و لهسایی زاده، ۱۳۸۵).

سرمایه‌ی اجتماعی مولد است و از طریق منابع سرمایه‌ی اجتماعی هزینه‌های دستیابی به اهداف تقلیل می‌یابد (کلمن، ۱۳۷۷). طی سالیان اخیر بحث سرمایه‌ی اجتماعی در ایران نیز مورد توجه بسیاری از محققان و نظریه پردازان قرار گرفته و در پی آن، بسیاری از کارهای نظری و تجربی نیز صورت گرفته است و تحقیقات تجربی تا حدی میزان نازل سرمایه‌ی اجتماعی در ایران را نشان می‌دهد.

(Bebbington, 2006 شادی طلب، ۱۳۸۱).

ب) توانمند سازی: فرایندی است که افراد جامعه از راه آن، از نیازها و خواسته‌های خود آگاه شده، نوعی اعتماد به نفس و خوداتکایی را برای برطرف کردن آن نیازها به دست می‌آورند و براساس آن از توانایی لازم برای تحقق هدف‌های خود برخوردار می‌شوند (صالحی امیری، ۱۳۹۰).

هدف از توانمندسازی ایجاد محلاتی است مرکب از ساکنینی متعهد و مشتاق که وظایف شهروندی خود را بدین علت که هم به آن عقیده دارند و هم از آن لذت می‌برند انجام می‌دهند. افراد در توانمندسازی باید مسئولیت بهبود شرایط و وظایف روزانه خود را بپذیرند. این به عهده خود فرد است که شرایط خویش را بهتر، غنی تر و رضایت بخش تر سازد (صنعتی، ۱۳۸۶). در جامعه‌ای که فاقد سرمایه‌ی اجتماعی است، سایر سرمایه‌ها ابتر مانده و کم بازده می‌شوند (صالحی امیری، ۱۳۸۵).

در استراتژی مدیریت سازمانی اگر توانمندسازی کارکنان وجود نداشته باشد، به علت پایین بودن سرمایه‌های انسانی، سازمان محکوم به شکست است. توانمندی، ابزار مشارکت اعضای گروه‌ها در کامیابی و ناکامی سازمان‌هاست (Fetterman, 2005، شادی طلب، ۱۳۸۱، فوکویاما، ۱۳۷۹).

ج) توانمندسازی اجتماع محور: اغلب عبارت «توانمندسازی» با واژه «اجتماع محور» همراه می‌شود. در این رویکرد، اجتماع واحد اصلی تصمیم‌گیری و مدیریت توسعه است. اجتماع توانمند شده برای اینکه توانایی‌ها و مشکلاتش را خود تعریف کند لذا نیازها، اولویت‌ها و تصمیم‌گیری‌ها را در اجتماع محلی بیان می‌کند و در پژوهش، برنامه‌ریزی، اجرا و ارزشیابی تمام برنامه‌ها و مداخلات تأثیر گذار بر اعضا و محیط پیرامونش مشارکت می‌نماید. اساس این رویکرد یک تغییر نگرش از روش سنتی به مشارکت اجتماعی است (حسن‌زاده، ۱۳۸۷).

چارچوب نظری: از جمله شاخص‌های سنجش سرمایه‌ی اجتماعی اعتماد اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی می‌باشد.

اعتماد اجتماعی: هر چه سطح اعتماد در جامعه‌ای بالاتر باشد احتمال همکاری بیشتر و آسیب‌های اجتماعی کمتری شود (اکبری، ۱۳۸۳).

شبکه‌های اجتماعی: وجود شبکه‌های اجتماعی در هر جامعه‌ای باعث تسهیل روابط و ارتقاء همکاری در یک جامعه خاص می‌شود هر چه شبکه‌های اجتماعی بین افراد مترکم تر باشد احتمال بیشتری وجود دارد که شهروندان بتوانند در جهت منافع همکاری کنند (ماجدی و لهسایی زاده، ۱۳۸۵).

فیتزمن (۲۰۰۵) توانمندسازی را فرآیندی پنج سطحی می‌داند که

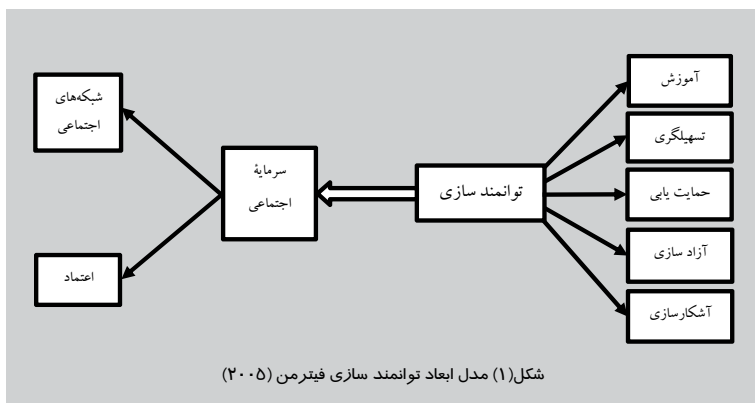
شامل موارد زیر می‌باشد. در این پژوهش تأثیر هر کدام از این ابعاد بر افزایش سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است.

برنامه‌های تسهیلگری: به معنای ساده‌سازی یا کمتر کردن مشکلات با کمک حرکت به سمت جلو است. تسهیلگری فرایندی است که طی آن سعی می‌شود ابزار ابتکار عمل، تصمیم‌گیری و خلاقیت به افراد و گروه‌هایی که تابحال به هر علت در حاشیه بوده‌اند و فرصت مشارکت نداشتند، انتقال یابد و نقش و فعالیت اعضای گروه به صورت قابل توجهی تداوم داشته تا اینکه افراد به توانمندی برسند. (Guerin, 1996; Ryan, 2000; 2006Bar et al., & KorrO'Connor, 2010).

آموزش: افراد زمانی می‌توانند به خوبی از عهده وظایف محوله برآیند که از مهارت، دانش و توانایی لازم برخوردار بوده و اهداف را به خوبی بشناسند. ابزاری که می‌تواند در این زمینه به کمک آن‌ها بشتابد، فرایند آموزش و توانمندسازی است (جعفری هرنندی و فخرزاد، ۱۳۸۹، سامعی و همکاران، ۱۳۹۲، کروی و متانی، ۱۳۸۸).

حمایت: حمایت شامل ایجاد تعلق، صمیمیت، یکپارچگی اجتماعی افراد، ایجاد فرصت و امکاناتی برای رفتارهای مثر و ایفای نقش و امکان کمک اطلاعاتی، عاطفی و مادی به آنان می‌باشد. حمایت افراد را قادر می‌سازد، تا توانایی رویارویی با مشکلات روزمره و بحران‌های زندگی را داشته باشند.

آزادسازی: عملی ناشی از آزاد بودن یا آزادی فرد از نقش‌ها و محدودیت‌های گذشته و آزاد شدن از انتظارات و نقش‌های جا افتاده موجود می‌باشد که منجر به یافتن فرصت‌های جدید، دیدن منابع موجود در یک چشم‌انداز روشن جدید و باز تعریف نقش‌ها و هویت‌های جدید برای مردم توسط خودشان می‌گردد.

آشکار سازی: برنامه و اقداماتی است که منجر به آگاه سازی، روشن گری و ایجاد انگیزه در میان اعضای جامعه هدف برای همراهی با دیگر عوامل برنامه می شود (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۰).

روش

این تحقیق از دیدگاه هدف کاربردی و از نظر شیوه های گردآوری و پردازش اطلاعات توصیفی و پیمایشی است. در بخش میدانی تحقیق، داده های اولیه از طریق پرسشنامه محقق ساخته گردآوری و پس از استاندارد سازی پرسشنامه، جهت تعیین روایی آن با انجام مصاحبه و کسب نظرات اساتید و خبرگان مربوطه و انجام پیش آزمون، اصلاحات لازم اعمال و روایی آن تأیید گردید. به منظور برآورد پایایی پرسشنامه از نرم افزار SPSS استفاده شد. مقدار ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ برآورد گردید.

جدول توزیع فراوانی براساس جنسیت

کل		زن		مرد	
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
۱۰۰	۳۸۳	۴۸/۵۷	۱۸۲	۵۱/۴۳	۲۰۱

جامعه و نمونه: جامعه آماری را کلیه ساکنین شهر خرم آباد و محلاتی که در سال ۹۳-۹۲ دارای پایگاه خدمات اجتماعی بودند، تشکیل داده اند که براساس آمار سازمان بهزیستی استان لرستان بالغ بر ۵۰۰۰۰ نفر تبرآورد شده است. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران در سطح اطمینان ۹۵ درصد، و برای نمونه گیری از روش نمونه گیری خوشه ای

چند مرحله ای بهره گرفته شد. بدین ترتیب که ابتدا از بین لیست محلات دارای پایگاه اجتماعی خرم آباد سه محله به صورت تصادفی انتخاب و در مرحله بعد از هر محله یک پایگاه به صورت تصادفی انتخاب شد. کلیه مردان و زنان تحت پوشش پایگاههای منتخب مورد مطالعه قرار گرفتند.

ابزار جمع آوری اطلاعات: ابزار جمع آوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته، شامل ۲۲ سوال نگرش سنجی که بر اساس مقیاس لیکرت تنظیم گردید. سئوالات پرسشنامه پنج گزینه ای بود و از یک تا پنج نمره به به آن تعلق می گرفت.

اعتبار و پایایی پرسشنامه: در پژوهش حاضر از روش آزمون اعتبار درونی و بیرونی استفاده شده است. برای حصول اعتبار بیرونی از نمونه گیری تصادفی استفاده شد. با انجام مطالعات نظری و نظر خواهی از اساتید و سایر استادان متخصص اعتبار درونی مورد تأیید قرار گرفت. برای تعیین روائی از روش همسانی درونی استفاده شد. پایایی مقیاس سنجش سرمایه اجتماعی و توانمندی و زیر مقیاس های آن از طریق پیش آزمون انجام شد. مقدار آلفای کرونباخ شاخص توانمند سازی ۰/۷۹ و زیر شاخص ها) آموزش ۰/۸۶، تسهیل گری ۰/۷۲، آزاد سازی ۰/۷۸، آشکار سازی ۰/۷۲، حمایت ۰/۸۴) بدست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده ها از ضرایب همبستگی، رگرسیون و آزمون کای اسکور استفاده شده است.

یافته ها

با توجه به داده های جدول ۱، سرمایه اجتماعی اکثر پاسخگویان در سطح متوسط قرار دارد. میانگین شاخص سرمایه اجتماعی ۳۵/۱۴، نشان دهنده سرمایه اجتماعی متوسط رو به پایین پاسخگویان می باشد. زیر شاخص آموزش در حد متوسط ارزیابی گردید (میانگین زیر شاخص آموزش برابر ۶/۰۷ است). میانگین زیر شاخص تسهیل گری ۶/۸،

جدول (۱) توزیع فراوانی زیرشاخص‌های توانمندسازی

سرمایه اجتماعی	آلفای کرونباخ	پایین	متوسط	بالا	کل	میانگین	آزمون کای اسکوئر
سرمایه اجتماعی (اصلی)	۰/۷۹	فراوانی	۲۳۵	۳۴	۳۷۲	۳۵/۱۴	۱/۶۸
		درصد	۲۷/۷	۶۳/۲	۹/۱	۱۰۰	
آموزش (زیر شاخه)	۰/۸۶	فراوانی	۲۴	۲۰۴	۱۵۰	۶/۰۷	۱/۳۵
		درصد	۳/۶	۰/۵۴	۷/۳۹	۱۰۰	
تسهیل‌گری (زیر شاخه)	۰/۷۲	فراوانی	۴۲	۱۹۹	۱۳۹	۶/۸	۹۹/۱
		درصد	۱/۱۱	۴/۵۲	۶/۳۶	۱۰۰	
آزاد سازی (زیر شاخه)	۰/۷۸	فراوانی	۵۲	۱۹۷	۱۲۷	۶/۶	۸۳/۹
		درصد	۸/۱۳	۴/۵۲	۸/۳۳	۱۰۰	
آشکار سازی (زیر شاخه)	۰/۷۲	فراوانی	۵۳	۲۷۳	۵۳	۶/۰۰۵	۲/۵۵
		درصد	۰/۱۴	۰/۷۲	۰/۱۴	۱۰۰	
حمایت (زیر شاخه)	۰/۸۴	فراوانی	۱۶	۱۵۳	۲۱۱	۷/۵۳	۱/۵۸
		درصد	۴/۲	۴۰/۳	۵۵/۵	۱۰۰	

جدول (۲) ضرایب رگرسیونی ابعاد توانمندسازی و سرمایه اجتماعی

متغیر	B	خطای استاندارد	Beta	T	سطح معنی داری	Durbin Watson=۱/۷۷ R=۰/۱۳ R ² =۰/۰۱ F=۶/۷۲ Sigf=۰/۰۱
مقدار ثابت	۲۸/۵۵	۱/۸۴		۱۵/۴۹	۰/۰۰۰	
آموزش	۰/۶۵	۰/۲۵	۰/۱۳	۲/۵۹	۰/۰۱	
مقدار ثابت	۲۹/۳۴	۱/۶۵		۱۷/۷۴	۰/۰۰۰	
تسهیلگری	۰/۵۵	۰/۲۳	۰/۱۲	۲/۳۷	۰/۰۱	
مقدار ثابت	۲۴/۵۵	۱/۴۵		۱۶/۸۳	۰/۰۰۰	
آزادسازی	۱/۳۳	۰/۲۱	۰/۳	۶/۱۲	۰/۰۰۰	
مقدار ثابت	۲۳/۱۷	۱/۶		۱۴/۷۹	۰/۰۰۰	
آشکار سازی	۱/۵۷	۰/۲۵	۰/۳	۶/۰۹	۰/۰۰۰	
مقدار ثابت	۲۵/۶۶	۱/۸۴		۱۳/۹۳	۰/۰۰۰	
حمایت	۰/۹۸	۰/۲۳	۰/۲۱	۴/۱۲	۰/۰۰۰	

است که نشان می‌دهد این زیر شاخص در حد متوسط رو به بالا ارزیابی شده است. با توجه به میانگین بدست آمده از زیر شاخص آزادسازی که ۶/۶ می‌باشد، این زیر شاخص در حد متوسط رو به بالا ارزیابی شده است. با توجه به میانگین بدست آمده از زیر شاخص آشکار سازی که ۶/۰۰۵ است، این زیر شاخص در حد متوسط ارزیابی شده است. با توجه به میانگین بدست آمده از زیر شاخص حمایت که ۷/۵۳ است، این زیر شاخص در حد بالا ارزیابی گردید. نتایج فوق با توجه به آزمون آماری کای اسکوئر ($p < ۰/۰۵$) نیز به لحاظ آماری معنی دار است.

آموزش و سرمایه‌ی اجتماعی: متغیر

پیش‌بین یعنی آموزش در مدل باقی مانده است. میزان همبستگی متغیر سرمایه‌ی اجتماعی در یک ترکیب خطی با متغیر ملاک وارد شده در معادله رگرسیونی برابر با ۰/۱۳ می‌باشد ($R = ۰/۱۳$) و یک درصد از تغییرات میزان متغیر سرمایه‌ی اجتماعی توسط میزان متغیر ملاک وارد شده در معادله رگرسیونی قابل تبیین است ($R = ۰/۰۱$).

معادله رگرسیون استاندارد شده به این صورت است:

آموزش $۲۸/۵۵ + ۰/۶۵(۰/۱۳)$ = سرمایه‌ی اجتماعی

تسهیلگری و سرمایه‌ی اجتماعی: متغیر

پیش‌بین یعنی تسهیلگری در مدل باقی مانده

است. میزان همبستگی متغیر سرمایه‌ی اجتماعی در یک ترکیب خطی با متغیر ملاک وارد شده در معادله رگرسیونی برابر با ۰/۱۲ می‌باشد ($R = ۰/۱۲$) و یک درصد از تغییرات میزان متغیر سرمایه‌ی اجتماعی توسط میزان متغیر ملاک وارد شده در معادله رگرسیونی قابل تبیین است ($R^2 = ۰/۰۱$).

معادله رگرسیون استاندارد شده به این صورت است: تسهیلگری $۲۹/۳۴ + ۰/۶۵(۰/۱۲)$ = سرمایه‌ی اجتماعی

آزادسازی و سرمایه‌ی اجتماعی: متغیر

پیش‌بین یعنی آزادسازی در مدل باقی مانده است. میزان همبستگی متغیر سرمایه‌ی اجتماعی در یک ترکیب خطی با متغیر ملاک وارد شده در معادله رگرسیونی برابر با ۰/۳ می‌باشد

($R = ۰/۳$) و ۹ درصد از تغییرات میزان متغیر سرمایه‌ی اجتماعی توسط میزان متغیر ملاک وارد شده در معادله رگرسیونی قابل تبیین است ($R^2 = ۰/۰۹$).

معادله رگرسیون استاندارد شده به این صورت است: آزادسازی $۲۴/۵۵ + ۰/۳(۰/۳)$ = سرمایه‌ی اجتماعی

آشکار سازی و سرمایه‌ی اجتماعی: متغیر

پیش‌بین یعنی آشکار سازی در مدل باقی مانده است. میزان همبستگی متغیر سرمایه‌ی اجتماعی در یک ترکیب خطی با متغیر ملاک وارد شده در معادله رگرسیونی برابر با ۰/۳ می‌باشد

($R = ۰/۳$). در ضمن ۹ درصد از تغییرات میزان متغیر سرمایه‌ی اجتماعی توسط میزان متغیر ملاک وارد شده در معادله

رگرسیون قابل تبیین است. ($R^2 = 0/09$). معادله رگرسیون استاندارد شده به این صورت است:

آشکارسازی ($0/3$) + $23/17$ = سرمایه‌ی اجتماعی

حمایت و سرمایه‌ی اجتماعی: متغیر پیش‌بین یعنی حمایت در مدل باقی مانده است. میزان همبستگی متغیر سرمایه‌ی اجتماعی در یک ترکیب خطی با متغیر ملاک وارد شده در معادله رگرسیونی برابر با $0/21$ می‌باشد ($R = 0/21$). در ضمن ۴ درصد از تغییرات میزان متغیر سرمایه‌ی اجتماعی توسط میزان متغیر ملاک وارد شده در معادله رگرسیونی قابل تبیین است ($R^2 = 0/04$).

معادله رگرسیون استاندارد شده به این صورت است:

حمایت ($0/21$) + $66/25$ = سرمایه‌ی اجتماعی

ارقام مندرج در معادلات به این معناست که با افزایش یک واحد انحراف استاندارد در متغیرهای آموزش، تسهیلگری،

آزادسازی، حمایت، آشکارسازی هر کدام میزان سرمایه‌ی اجتماعی به اندازه‌های $12/13$ ، $3/0$ ، $0/0$ ، $3/21$ ، $0/0$ انحراف استاندارد کاهش می‌یابد. در اینجا ملاحظه می‌شود که هر کدام در میزان سرمایه‌ی اجتماعی جامعه هدف مؤثرند. (جدول ۲)

معادله رگرسیونی متغیرهای آموزش، تسهیلگری، آزادسازی، آشکارسازی و حمایت با سرمایه‌ی اجتماعی مبین این است که میزان همبستگی متغیر سرمایه‌ی اجتماعی در یک ترکیب خطی با هر کدام از متغیرهای ملاک وارد شده در معادله رگرسیونی یعنی آموزش، تسهیلگری، آزادسازی، آشکارسازی و حمایت به ترتیب برابر با $13/0$ ، $12/0$ ، $3/0$ ، $3/0$ ، $21/0$ می‌باشد. که میزان R را نشان می‌دهد. ارقام مندرج در معادله به این معناست که با افزایش یک واحد انحراف استاندارد در متغیرهای آموزش، تسهیلگری، آزادسازی، آشکارسازی و حمایت میزان سرمایه‌ی اجتماعی به اندازه‌های $13/0$ ، $12/0$ ، $3/0$ ، $3/0$ ، $21/0$ انحراف استاندارد کاهش می‌یابد. در اینجا ملاحظه می‌شود که متغیرهای آموزش، تسهیلگری، آزادسازی، آشکارسازی و حمایت در میزان سرمایه‌ی اجتماعی جامعه هدف مؤثر هستند. در ضمن به ترتیب 1 ، 9 ، 91 و 4 درصد از تغییرات میزان متغیر سرمایه‌ی اجتماعی توسط میزان متغیرهای آموزش، تسهیلگری، آزادسازی، آشکارسازی و حمایت در معادله رگرسیونی قابل تبیین است که میزان R^2 را نشان می‌دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

بانگاهی به وضعیت موجود محله‌های محروم در شهرهای کشور، که هر روزه میزان جمعیت و نیازهای آن‌ها و به تبع آن مشکلات و آسیب‌های اجتماعی‌شان افزایش می‌یابد و از طرفی منابع و ظرفیت‌های نهادهای دولتی ذی ربط که به تناسب آن کمتر توسعه پیدا می‌کند، ضرورت توجه به منابع انسانی جامعه و پتانسیل‌های آن‌ها برای مشارکت و همراهی در برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات لازم بیش از پیش مشهود می‌گردد. در کشور شاهد کاهش مشهود در اغلب مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی اعم از روابط اجتماعی و اعتماد عمومی، شبکه‌های اجتماعی محلی، امید به آینده، انگیزه‌های اجتماعی، مسئولیت اجتماعی در افراد و مانند اینها هستیم. در نظام برنامه‌ریزی توسعه برای یک منطقه مشخص، توجه و تأکید به مقوله سرمایه‌ی اجتماعی یکی از نکته‌های اساسی است، زیرا برنامه توسعه‌ای بدون حضور و مشارکت ساکنان جامعه محلی موفق نخواهد بود. از این رو مهم است باور داشته باشیم که سرمایه‌ی اجتماعی عامل اصلی ایجاد همبستگی و علاقه جمعی بین افراد جامعه است و موتور محرکه انواع جریان‌های فعال اجتماعی در حوزه‌های مختلف می‌باشد. به عبارت دیگر می‌توان گفت که افزایش سرمایه‌ی اجتماعی در هر جامعه، به منزله افزایش توانمندی‌های آن جامعه است. پرداختن به این الگوها که با توجه به رویکرد اجتماع محور، بخشی از مسئولیتهای پرداختن به موضوع را برعهده خود جوامع محلی می‌گذارد، راهبردی اساسی به شمار می‌آید و در این بین باید توجه داشت که در هر حال سامانه‌های مدیریتی جامعه باید گام‌های لازم را برای اجرایی کردن چنین مدل‌هایی در توسعه جوامع محلی بردارند.

فرضیه اول، ارتباط بین آموزش و سرمایه‌ی اجتماعی تأیید گردید. یافته‌های بدست آمده، موید گفته‌های اسپین و چاپمن در این زمینه است. آن‌ها آموزش‌ها، ساختارها و شبکه‌های رسمی و غیر رسمی جاری و مرسوم در بطن زندگی مردم را کانون توجه خود قرار می‌دهند که موجب همکاری متقابل افراد شده و زمینه لازم را برای شکل‌گیری سرمایه‌ی اجتماعی جمعی و جامعه مدنی آماده می‌سازند.

بیشتر شده و سرمایه‌ی اجتماعی‌شان افزایش می‌یابد.
فرضیه چهارم، در فرضیه چهارم ارتباط بین آشکارسازی و سرمایه‌ی اجتماعی تأیید گردید. طی آشکارسازی، فرد تجربیات خود را در اختیار مردم قرار می‌دهد. این تجربیات، چشم‌اندازهای متفاوتی را برای مردم باز می‌کند که باعث پویایی جامعه و بهبود برنامه می‌شود.

فرضیه پنجم، ارتباط بین حمایت و سرمایه‌ی اجتماعی مورد تأیید قرار گرفت. در حمایت به دفاع از مردم در پیاده کردن طرح‌های توسعه‌ای تأکید می‌شود و مریدان برای دستیابی به اهداف و پیشرفت، در واقع به مردم اعتماد به نفس می‌دهند. این نتیجه تأیید کننده گفته براندت و وینرت است. آن‌ها معتقدند پیوندهای گوناگون، حمایت‌های اجتماعی متنوعی را برای اعضای شبکه فراهم می‌سازند. با تنوع روابط، افراد به طیف وسیعی از حمایت‌های مختلف دست می‌یابند که شامل حمایت‌های ابزاری، حمایت‌های عاطفی و روحی و حمایت‌های اطلاعاتی است.

فرضیه دوم، ارتباط بین تسهیلگری و سرمایه‌ی اجتماعی مورد تأیید قرار گرفت. این نتیجه تأیید کننده نظریه‌ی آسپین و چاپمن است، آسپین و چاپمن مطرح می‌کنند آموزشگران باید به دنبال شیوه‌هایی باشند که می‌تواند تسهیل کننده فرایند تشویق مردم به اندیشیدن درباره زمینه‌ی اجتماعی، هویت خود و علل مشکلاتی باشد که تجربه می‌کنند تا آن‌ها بتوانند راه‌های مناسبی برای مقابله با این مشکلات بیابند.

فرضیه سوم، ارتباط بین آزادسازی و سرمایه‌ی اجتماعی تأیید شد. توانمندسازی منجر به آگاهی سیاسی و مشارکت می‌شود و هم‌زمان با فعالیت شهروندان در انجمن‌ها، آن‌ها اقدام به تغییر نهادها و محیط پیرامون خود می‌نمایند. همکاری و مشارکت آن‌ها

منابع

1. Abbas zadeh, M., budaqi, A. & aqdasialamdari, F., (1390), Empowerment of women of households, with an emphasis on customized solutions, National Empowerment Conference, Tehran, [persian]
2. Aghayar, S., (1382), Empowerment, new techniques in competitive environment, Journal of Tadbir, No.135, [persian]
3. Asadikaram, A., (1382), The effect of education and empowerment of employees in Increase the quality of the production, Journal of Taavon, No.148, [persian]
4. Baron, R. A., & Markman, G. D. (2000). Beyond social capital: How social skills can enhance entrepreneurs' success. The Academy of Management Executive, 14(1), 106-116.
5. Bebbington, A. (Ed.). (2006). The search for empowerment: social capital as idea and practice at the world bank. Kumarian Press.
6. Coleman, J., (1377). Foundations of Social Theory (Translation: saburi, M.), Tehran. published by nashreney, [persian]
7. Fetterman, D.M. (2013). Empowerment Evaluation in the Digital Villages: Hewlett-Packard's 15 Million Race Toward Social Justice. Stanford: Stanford University Press.
8. Fetterman, D.M. and Wandersman, A. (2005). Empowerment Evaluation Principles in Practice. New York: Guilford Publications
9. Fukuyama, F., (1379), the end of discipline. social capital and maintaining (translation: GhlamaBas resort), Tehran, published by jameeirianian, [persian]
10. Fukuyama, F., (1384), social capital and civil society (translated by Khakbazan, A. & pooyan, H), Tehran, published by shirazeh, [persian]
11. Hasanzadeh, D., (1387), Community-based approach to quality local communities, Journal of modiriateshahri, No.20, [persian]
12. Jafariharandi, S. & fakhrzad, M.B., (1389), The role of organizational education in the effective implementation of employee empowerment process, the first International Conference on Management and Innovation, Shiraz, [persian]

13. Karroubi, M. & Methani, M. (1388), Empowerment of human resources through in-service trainings, *Beyond Management Journal*, No. 9, [persian]
14. Majedi, S. M. & LhsayyZadeh, A. (1385), The relationship between the variables, satisfaction with quality of life and social capital, *Tehran, Journal of Rural Development*, Vol. 9, No. 4, pp. 91-135. , [persian]
15. Naderi, N. ; RjaiPoor S. & Jamshidian, A. (1386) Concepts and strategies for empowering staff, *Journal of Tadbir*, No. 186, [persian]
16. references
17. Salehiamiri, R., (1385), Management of ethnic diversity based on social capital theory, *Journal of rahbord*, No. 40, [persian]
18. Salehiamiri, R., (1390), Empowerment of human resources, published by majmaetashkhisemaslahatenezam, Center for Strategic Research, [persian]
19. Samei, Z. & Hossein poor, A., and khalili, Z., (1392), Empowerment of human resources through education, *education Pioneers Conference*, Tehran, , [persian]
20. Sanati, Z., (1386), Examine the relationship between in-service training and employee empowerment, Thesis, *Tehran University, Qom Pardis*, [persian]
21. Shaditalab, J., (1381), Development of Iranian Women's Challenges: Empowerment with social capital strategies. published by qatreh. *Tehran*, [persian]
- Yousefisadat, M., (1390), community-based empowerment model of local development and poverty reduction, the online publication of the renovation, No. 1303, [persian]